

AGENTUURI SEISUKOHA- VÕTT KAASAVA HARIDUSE SÜSTEEMIDE SUHTES

Teine väljalase

Selle seisukohaga tehakse uuendus – ning see on teine versioon – Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuuri (edaspidi „agentuur“) kaasava hariduse süsteeme puudutavasse seisukohta, mis avaldati 2015. aastal. Selles esitatakse kaasava hariduse süsteemi kokkulepitud visioon ja põhijooned. Eraldiseisev **Taustteabe paber** sisaldab tõendeid ja kirjandust, millel agentuuri 2022. aasta ajakohastatud seisukoht põhineb.

Seda kõikehõlmavat nägemust kaasava hariduse süsteemidest tuleb mõista püüdlusena – eesmärgi ja horisondina –, mille poole kõik agentuuri liikmesriigid saavad oma poliitikaarendustööd suunata. Agentuuri püüdlus on oma liikmesriike selle eesmärgi saavutamisel tõhusalt toetada ning seejuures tuleb tõdeda, et nad kõik on oma kaasava hariduse süsteemi visiooni-ga seotud mõtlemises ja tegevustes erinevates punktides. Seetõttu on visioon fookuspunktiks ja inspiratsiooniks liikmesriikidega lähiaastatel töö jätkamiseks.

Agentuuri tagasivaates 25 aasta pikkusele koostööle liikmesriikidega, jääb 2015. aasta seisukohas visandatud nägemus kaasava hariduse süsteemidest muutumatuks:

Igas vanuses õppuritele pakutakse kohalikus kogukonnas koos sõprade ja klassikaaslastega sisukaid ning kvaliteetseid haridusvõimalusi.

Siiski on rahvusvahelise ja Euroopa tasandi töö kontekst oluliselt muutunud. On hädavajalik, et agentuuri seisukoht oleks ajakohane, seega värskendatakse selle dokumendiga 2015. aasta algset versiooni.

Haridussüsteemid kogu Euroopas seisavad silmitsi üha suuremate väljakutsetega. Need on tingitud konfliktidest, rändest, pandeemiast, kliimamuutustest,

tehnoloogilisest arengust ja ühiskondlikest muutustest. Paljud neist väljakutsetest võivad suurendada ebavõrdsust, mis aruande **Global Education Monitoring Report 2020** [Ülemaailmne haridusseire aruanne 2020] andmetel on enamasti seotud järgmisega:

... sugu, perifeersus, jõukus, puuded, etnilisus, keel, ränne, sundränne, vabadusekaotus, seksuaalne sättumus, sooidentiteet ja -väljendus, religioon jm uskumused ja hoiakud (UNESCO, 2020, lk 4).

Riiklik seadusandlus ja poliitika peab tunnustama kõigi õppijate õigusi ning aktiivselt vältima diskrimineerimist, stereotüüpe ja marginaliseerimist, mis on ilmne kõikide õppijate jaoks, kes võivad erinevatel põhjustel olla haavatavad kaasavast haridusest kõrvalejätmise suhtes.

Praegune konfliktide ja COVID-19 pandeemia kontekst annavad võimaluse mõelda uuesti läbi haridussüsteemide paindlikkus ja kuidas need valmistavad kõiki õppureid ette eluks üha ebakindlamatel aegadel. Noorte õppimisele, vaimsele tervisele ja heaolule avaldatava täieliku mõju ilmnedes muutub oluliseks uue haridusega seotud ühiskondlikku leppe mõtestamine, nagu kirjeldatud väljaandes **Reimagining our futures together** [Meie ühise tuleviku ümbermõtestamine] (International Commission on the Futures of Education, 2021). See rõhutab vajadust, et **haridus peab olema „ühine sotsiaalne kohustus“ – üks peamisi inimõigusi –, mis tugevdab igaühe võimet hoolida ja teha koostööd kõigil ühiskonnatasanditel.**

Kaasamisest saadav sotsiaalne, hariduslik ja rahaline kasu on hästi dokumenteeritud. Sellegipoolest on endiselt ülimalt oluline, et kõik riigid vastaksid nii poliitilisele kui ka olulisele eetilisele peaeesmärgile, püüeldes kaasavama ühiskonna poole. Tugevdades oma pühendumust **säästva arengu eesmärkidele**, peaksid riigid **tagama suurema selguse põhimõtetes, mis on aluseks holistilisemale lähenemisele kõikide õppijate kvaliteeti investeerimisel.**

Riikide õigusraamistikud peavad hõlmama rahvusvahelistes konventsioonides ja Euroopa teatistes sätestatud kohustusi, et tagada nii võrdsus kui ka mittediskrimineerimine. Seadusandlus peaks tagama universaalse ja võrdse juurdepääsu kaasavale haridusele ilma diskrimineerimiseta. See peab

rõhutama, et segregatsioon on diskrimineerimise vorm, nagu ka suutmatus teha vajalikke kohandusi tagamaks, et puuetega inimesed saaksid kasutada kõiki inimõigusi teistega võrdsel alusel.

Seadusandlus ja poliitika peaks keskenduma ennetus- ja sekkumismeetoditele, et võimaldada kõigil õppuritel ületada õpitakistused ja osaleda täiel määral, kooskõlas lõpliku visiooniga, et kõik õppurid igas vanuses saaksid hariduse oma kohalikus kogukonnas koos oma sõprade ja eakaaslastega.

Oluline on see, et praeguste väljakutsetega toimetulemiseks **peavad kõik haridusvaldkonnas osalejad laiendama oma arusaama kaasavast haridusest, et see hõlmaks KÕIKI õppureid** (UNESCO, 2020). See hõlmab **diskrimineerimise, stereotüüpide ja marginaalseerimise mehhanismide kaotamist, mis välistavad õppureid oma kohalike koolide ja kogukondade võimalustest**. Riiklikke strateegiaid, mis on suunatud teatud vähemusrühmadele, tuleks laiendada, et jõustada õigust haridusele ja tagada, et iga õppur on oluline.

Tuleviku kavandamise keskmes on vajadus selgitada kaasava hariduse tähendust. **Kaasamist hariduses ja õiglust ei tohiks vaadelda eraldiseivate poliitikatena, vaid põhimõtetena, mis toetavad ja informeerivad kõiki riiklikke poliitikaid**. See hõlmab valitsemist, õppekava, hindamist, kvaliteedi tagamist, seiret ja hindamist, õpetajaharidust ning rahastamist ja ressursside jaotust.

Kvaliteedi tagamise aluseks on võtmepädevuste arendamine kutsealase õppimise võimaluste kaudu. Sellised pädevused peavad võimaldama kõigil haridustöötajatel suurendada kogu haridussüsteemi saavutusi, väljundeid ja tulemusi. Õpetajad peaksid suutma õppekava kohandada või muuta, et pakkuda kõigile õppuritele asjakohaseid võimalusi, kasutamata alternatiivseid või eraldiseisvaid õppekavasid. **Personaliseeritud lähenemisviisid peaksid kaasama kõiki õppureid, toetama nende aktiivset osalemist ja andma neile võimaluse õppeprotsessis kaasa rääkida**.

Paindlik rahastamine ja õiglane ressursside jaotus peaksid keskenduma **koolide ja kogukondade võime suurendamisele mitmekesisusele reageerimisel ja kõigi õppurite toetamisel**. Rahastamisviisid peavad arvestama õppurite interseksiooniliste vajadustega seotud probleemide. Üha enam mõistetakse, et õppurite identiteetid kattuvad ja esindavad sageli mitmekesisuse mitut mõõdet. Õppurid võivad identiteetide kombineerimise tõttu kokku puutuda erinevat tüüpi diskrimineerimise ja ebasoodsate olukordadega. On ilmne, et õppurite sildistamine ja eelkõige siltide kasutamine ressursside pakkumise või neile juurdepääsu üle otsustamisel võib mõjutada õiglust.

See õppurite mitmekesisuse ja keerukuse kasvav tunnustamine nõuab suuremat koostööd. See nõuab ka rollimuutust haridustöötajatelt, kes peavad olema valmis pakkuma rohkem isikupärastatud pedagoogiat, laialdasemat digitehnoloogia kasutamist ja mitmekesisemaid õppimisvõimalusi. Koolikogukonnad peavad üha enam osalema „kooli“ mõiste ümberkujundamise protsessis, mõeldes sellest kui institutsioonist, mis pakub enam kui õppekava sisu edastamine.

Partnerlussuhted ja võrgustikud osapoolte ja kohalike kogukondadega muutuvad üha olulisemaks, sest institutsioonid (nagu valitsused, ministriumid, piirkondlikud või kohalikud omavalitsused ja koolid) peavad organiseerima koostöö tegemist ja tegema erinevatel viisidel koostööd, et arendada valdkonnaülel töötamist. Selline töö peab hõlmama kaasava hariduse süsteemide ökosüsteemi laiemat mõistmist. Samuti peab see arvestama peamisi mõjusid õppimisele ja osalemisele süsteemi tasanditel ja nende vahel, tagades õppuri edasijõudmise ja pakkumise järjepidevuse kõigi haridusetappide vahel.

COVID-19 järgne aeg võib pakkuda võimalust **suurendada ühiskonna teadlikkust segregatsiooni, isolatsiooni ja koolisüsteemist tõrjutuse mõjust**. See peaks toetama parema taastamise põhimõtte lähenemisviisi, keskendudes kõigi osapoolte suutlikkuse suurendamisele ja kasutades andmeid, et tagada KÕIGILE õppuritele võrdne juurdepääs, sisendid ja tulemused. Selline lähenemine peaks kohandama tööd, et pakkuda erinevaid teid ja lähenemisviise, lähtudes riikide praegusest kontekstist ja minevikust, keskendudes pidevale täiustamisele ja kvaliteetse õppurikeskse hariduse pakkumisele kõigile.

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2022

Sellele väljaandele võite viidata järgmiselt: Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur, 2022. *Agentuuri seisukohavõtt kaasava hariduse süsteemide suhtes*. Teine väljalase. Odense, Taani